

LA NOSTRA MEMÒRIA

13. L'ENRAMÀ¹

Les tres del matí! Bona hora per anar a collir la murta. Enguany la farem amb fulles de taronger, pètals de rosa i alguna flor silvestre. L'any passat va ésser un tapís de serradura amb quatre poms de roses a les vores.

I si ho fem sobre la marxa?

D'acord... però espavileu, perquè amaneixerà i estarem a la lluna de València!

Des de les nou del matí que ens havíem reunit els amics per al sopar faixat i decidir què faríem a les nostres núvies enguany, i continuàvem sense acordar res. A la fi, com és natural a Alaquàs, terra valenciana, resultaria pensat i fet.

Existia el costum, a principis del mes de maig, de col·locar en la porta de ca la núvia o de la pasqüera una *enramà* de flors, la majoria dels casos, perquè també les havia de cards i altres herbes com cebes xafades, etc., segons si la relació era harmònica o no.

No diré d'on obteníem la matèria prima, per si de cas no ha prescrit el termini de la multa, però sí diré que es feia a consciència i amb la precaució de no realitzar cap destrossa.

El millor del cas és que al dia següent no sabem qui estava més contenta, si la núvia o la sogra.

Actualment, aquestes enramades ja han desaparegut, substituïdes per altra classe d'enramada de gos, diària i omnipresent. Sense comentaris.

Reproduïm una mostra de les nostres, que encara vam fer en 1979 i 1980.

Francisco Laborda Ferriols

N. del T. Respectem el nom tradicional d'aquest acte, L'ENRAMÀ, malgrat comentar que l'ús normatiu regeix el manteniment de la -d- intervocàlica dels participis. Aleshores, indiquem el mot *l'enramada* com a correcte.

14. D'ALAUÀS A QUALEVOL LLOC

Des de la meitat del carrer Dos de Maig d'Alauàs et podies traslladar a altre continent, fins i tot oceà o món. Sí, era el cine Ideal, que amb la màgia del setè art et feia partícip d'aventures, suspens, comèdies, drames, etc.

En cada sessió es projectaven dues pel·lícules, cosa que, si no m'equivoque, sols ocorria en la província de València, i en la capital, on alguns cines oferien fins i tot tres per sessió. Una meravella per als cinèfils.

El dijous començava a les 6:30 hores. Donava una sessió i mitja. El dissabte i diumenge, com començava a les 3:30 hores, arribaven a les dues sessions.

Pagaves l'entrada en la finestreta i la lliuraves al porter, que la partia en dues parts i et tornava mitja. En l'antesala hi havia exposats diversos fotogrames de les pel·lícules de la pròxima setmana. En la part superior de les parets es podia contemplar una fila de grans cartells que s'empraven per

I D E A L ALACUAS

DE LUNES 9, A DOMINGO 15 DE MARZO

TODA LA SEMANA LABORABLES: a las 6'30
DOMINGO: a las 3'30

MONUMENTAL PROGRAMA

Autorizado para **MAYORES**

RUBEN ROJO Y NINA KARRELL, EN
HORAS de PANICO

Trepidante acción policiaca contra una banda de gangsters.

SARA MONTIEL Y RAF VALLONE, EN
LA VIOLETERA

EASTMANGOLOR

AVISO: Este programa se proyectará toda la semana para dar cildades al público y evitar con ello aglomeraciones.

Inte Cermén Vidal-Torrente

anunciar els films en els cantons de determinats carrers. Recorde haver-ne vist en els catxirulos que em feia mon pare en Pasqua.

Tres portes donaven l'accés als dos corredors laterals i al central de la gran sala, on dues petites columnes reforçaven el pis de dalt, conegut com el galliner perquè la gent menuda acudia en massa, atés el preu més econòmic de l'entrada. Dos blocs de files de butaques arribaven al peu de la gran pantalla.

No cal dir que els xiquets ens divertíem quan, amb una pesseta (L'any 1961), compràvem una mesureta de paper plena de pipes de gira-sol, regalèssia, puromoro i caramels envoltats amb paper de colors que ens servien, en el cas d'haver una pel·lícula en blanc i negre, per col·locar-los davant un ull mentre tancaves l'altre i així colorar-la al teu gust.

Hi havia un timbre que sonava dues vegades. La primera per indicar al públic que s'acomodarà, i el segon quan s'apagaven les llums altes del sostre, romanent enceses unes menudes llums en els corredors laterals adosades a la paret per orientar a les persones que arribaven amb retard. No oblidem la figura dels acomodadors, que amb la llanterna a la mà cercaven la butaca lliure i, també, alguna propina a canvi.

Dues grans cortines es retiraven cap als costats de la pantalla i es projectava el No-Do, l'encarregar de difondre les notícies, sobretot de les glòries nacionals i dels aliats ianquis. Després l'avanc informatiu dels pròxims films. Immediatament, la presentació de la productora Cifesa, Filmmax, Ízaro-Films, Warner Bros o la M.G.M. i, com no, la pel·lícula esperada. Aquesta et portava a un vaixell pirata, la selva Amazònica, un castell tenebrós i lúgubre, una carrera de Fórmula 1, una nau espacial, l'època dels romans, dels vikings, dels pistolers de l'Oest, dels indis i els vaquers, etc.

IDEAL

ALACUAS

Jueves 13, Sábado 15 y Domingo 16
Febrero 1958

Edward G. Robinson y Pauline Goddard, en

Investigación Criminal

Jean Crés y Dana Andrews, en

Duelo en la Jungla

TECHNICOLOR

IMPERIAL

Aldaya

Miércoles 12, Sábado 15 y Domingo 16
Febrero de 1958

Paola Infante y Libertad Lamarque, en

Escuela de Música

Scott Brady y Mary Castle, en

Tres Pasos Hacia la Muerte

Quan finalitzava, sorgia a la pantalla el cartell amb la paraula DESCANSO. Uns anys més tard afegiren EXCELENTE SERVICIO DE BAR, que bé podia haver dit SERVICIO Y BAR, perquè la gent aprofitava per acudir a ambdós llocs, que es trobaven sota la pantalla a la part dreta. Atendien el

IDEAL - ALACUAS

Domingo 26 y Lunes 27 de Diciembre

SENSACIONAL PROGRAMA

(AUTORIZADO MAYORES)

CUATRO BALAZOS

GRAN PELICULA
LLENA DE ACCION

**EL GENDARME DE
SAINT TROPEZ**

(EASMANCOLOR)

LOUIS DE FUNES
GENEVIEVE GRAND
MICHEL GALABRU

2021 - Gendarme de Saint Tropez, de Jean Girault

IDEAL ALACUAS

Lunes 21, Martes 22 y Miércoles 23 - Abril 1950

Daga Malisann y Maria Blagot, en

Villa Alegre

Con la más divertidísima, el popular PEPE MAIRENA
saca cinco canciones: «MI COPLA ES UNA MUJER», «LAS DOS
NIÑAS DE LA VENTA», «CANTANA GANPANTA», «LAS CUATRO
FUERZAS» y «VILLA ALEGRE».

Marta Toren y Amadeo Nazzari, en

LA PUERTA ABIERTA

FERRANICOLOR

Un apasionante y audaz estudio humano en una película
atrevida y de intenso contenido dramático.

bar dues persones que oferien café, begudes refrescants, roses, creïlles fregides, barquets i tostons (mitja llesca de pa tostat amb sucre) entre d'altres varietats. El servei de les dones estava custodiat per una dona sentada davant l'entrada que confeccionava alguna peça de punt de ganxet. Més lluny el de cavallers, a l'altre extrem de l'eixida d'urgència que confrontava amb el carrer de Canalejas.

IDEAL - IMPERIAL

ALACUAS

ALDAYA

Miércoles 5 y jueves 6 de Enero

Bing Crosby y Claude Rains en

El niño perdido

¡Un sugestivo y emocionante drama de amor
y aventuras!

CUANDO RUGA LA MARABUNTA

(Color por Technicolor)

por el actor de moda CHARLTON HESTON
y Elinor Parker

Sábado 8 y domingo 9 - ¡Otro programa cumbre!
FUGITIVOS DEL TERROR ROJO
y el mayor éxito de la temporada L. I. I.

Després de dos nous avisos de timbre, començava la nova pel·lícula i, una vegada finalitzava, conclouïa la primera sessió. La persona que ho desitjava podia repetir o veure el fragment que no havia vist per haver arribat amb retard.

Al carrer Dos de Maig quasi tot eren plantes baixes amb un pis o andana, algun taller, però sobretot destacava el Café Bar Ideal. D'aquest es sentia el cop de les fitxes del dòmino contra el marbre de les taules o el crit de truc i retruc. Però era el cine Ideal l'edifici que sobreeixia per dalt de les teulades i donava goig al carrer, motivant el pas de la gent del poble i d'altres dels voltants que venien passejant per veure les fotos exposades de les pel·lícules en els dos taulers acristallats encastats en la façana.

Els dies que projectaven cintes de renom i èxit es feien grans cues de persones davant de les dues taquilles. Això va ocórrer amb *La Violetera*, que es va projectar una setmana sencera; també quan la pel·lícula la protagonitzava Lola Flores, perquè l'entrada era de bades per als gitanos; o en les gran superproduccions com *Ben-Hur* o *Els deu manaments*.

Després, els dies corrents, sols se sentia el toc de les hores del campanar, el bufit del tren, l'auto-bús d'Aldaia o la serra d'algún taller de fusta, beneïts sorolls comparats amb els de les motos sense silenciador i la resta dels actuals.

Cal dir que també van estar el cine Parroquial, el musical, l'Hercumar, però el Cine sols era el cine ideal. Per això, quan una persona preguntava per una adreça, no nomenavem el carrer Dos de Maig sinó el carrer del Cine.

Per a les persones que no han conegut el cine, tal com era, reproduïm uns cartells que es lliuraven en les taquilles, i que al dors indicaven la data i l'horari de projecció, el títol de les pel·lícules, els actors i si estava recomanada a persones menors o majors d'edat.

Francisco Laborda Ferriols

15. EL TIO PELUCA

El tio *Peluca*, que en realitat s'anomenava Vicent Alfons, va ser un dels personatges més populars d'Alaquàs cap a la meitat de segle.

Va nèixer en 1902, destacant ben prompte per la seua força i per protagonitzar nombrosos fets de fadrí quan s'emboïcava en baralles i porfídies als barets i cantines del poble, lloc on es reunien els homes quan acabaven la feina.

A Alaquàs cal destacar que hi havien dos llocs molt freqüentats pels homes del poble en els moments d'oci: A ca la tia *Farrona*, al carrer de les Eres davant de cal tio Pepe *de Sidra* entrant, per la plaça dels Ollers; i cal tio *Rioja*, al carrer del Convent.

Del tio *Peluca* es compten quantitats d'anècdotes que la memòria històrica conserva i que nosaltres hem pogut replegar. D'aquesta persona, hom compta que exercitava la seua força en l'hort de l'Advocat. Diuen que en aquell lloc agafava als set fills que va tindre l'advocat Palop i, col·locant els braços en creu, deixava que els xiquets s'hi penjaren d'ells i d'altres parts del cos mentre els passava una bona estona per l'hort.

En una ocasió, s'hi trobava amb el carro carregat de fornilla estacat enmig del carrer Major. Com el matxo era un poc fluix de coll es dedicava a fugir ballant d'un costat a altre de les barres, el tio *Peluca*, agafant la galga del carro, li va fote tan gran cop que li va enfonsar la cuixa dins del costell. Com el matxo es va quedar invàlid, el tio *Peluca* el va desengantxar i clavant-se ell entre les barres, d'una espenta va traure el carro i el va arrossegar fins a la plaça.

A Bunyol, essent ja casat, estava el tio *Peluca* amb la seua dona venent taronges amb un carret pels carrers quan, de sobte, ja es trobava embolicat en altra porfídia. Front als comentaris al·ludint a la seua força per provocar-lo fets per alguns homes, en un no res el tio *Peluca* va agafar l'ase que tirava del carro i se'l va carregar als muscles passejant-lo per tot el carrer.

Ara bé, sense dubte, l'anècdota més coneguda i popular que encara conserva viva la gent major, és la que fa referència a la porfídia de realitzar l'itinerari de la processó carregat amb un sac de farina de cent quilos. No coneguem l'origen del repte, però alguns comentaris que hem escoltat ens remetem a la cantina de la tia *Farrona* com a l'escenari de l'aposta, així com el nom de certs homes implicats en aquesta: el tio *Lilé*, Voro Felip, el tio Moreno *El Pallero*...

La quantitat de diners apostats més versemblant que es cita són cinquanta pessetes.

La porfídia en qüestió consistia, com ja hem dit, en donar la volta de la processó eixint des del forn del tio *Pitxó* amb un sac de farina al coll, pujar pel carrer de les Eres, el carrer del Convent i baixar pel carrer Major; detindre's al casino de la Música Blava, pujar amb el sac i beure's un barrejat i continuar fins arribar al lloc d'eixida, el forn del tio *Pitxó*, cosa que el tio *Peluca* va complir de forma extraordinària. Però els darrers metres li van mancar les forces i, davant la casa del tio Vicent *de Creïlla*, el sac va caure a terra i el tio *Peluca* va perdre l'aposta.

Ramón Tarín i López

16. LA TIA POLLA

El seu nom vertader era Conxa Ricart, però tothom la coneixia per la Tia *Polla*. Va esdevenir un dels personatges més populars del poble. Va viure tota la vida a Alaquàs malgrat els seus arrels procedien de l'horta de València, concretament d'una alquería situada a la partida de Safranar al voltants de Sant Isidre, lloc on havia nascut tota la seua ascendència.

Dins d'una misèria espantosa, la tia *Polla* es guanyava la vida replegant per l'horta i el secà caragols i camaragols per després vendre'ls pels carrers del poble, de casa en casa.

Aquest singular personatge passejava la seua pobresa amb grans dosis d'humor. El seu cos semblava arrossegar una vena artística. Sovint, aprofitant qualsevol ocasió, presumia d'haver actuat en els escenaris més importants de la dansa (Tot i que no especificava mai els teatres) vanant-se d'haver interpretat "Los Bohemios" i, tot seguit, mamprenia a executar les primeres passes amb el seu cos menut i sec, un cos magre i nerviós vestit amb quatre draps espentolats que li penjaven fins les calces foradades amb què es tapava les canelles.

La tia *Polla* vivia en una menuda i pobra caseta als afores del poble i que ara han estat engolides per l'expansionisme industrial. Aleshores, la casa on vivia aquesta dona va ser enderrocada, en el seu lloc ara es troba la fàbrica de Santaperpètua, al polígon del Bobalar dins de la travessera entre el carrer de Sant Martí i el carrer dels Artesans.

Ramón Tarín

17. LA INAUGURACIÓ DE LES FONTETES D'ALQUÀS L'ANY 1915

Era l'any 1915 i les fonts s'acabaven de col·locar per diversos llocs del poble. Per a l'acte de la inauguració estava convidat al Diputat de les Corts pel districte de Torrent Joan Baptista Valldecabres, amb el propòsit de remarcar amb la seua presència tan magne esdeveniment.

El dia de la inauguració, la comitiva, precedida per l'Alcalde, l'advocat don José María Palop i el Diputat Valldecabres amb la resta d'autoritats molt ben vestides i acompanyades per un grupat de veïns, anava visitant les diverses fontetes col·locades en el poble entre l'entusiasme de la gent que els rebia amb grans aplaudiments.

El tio Pasqual Cervera Pistoles (El pare), amb la gràcia que el caracteritzava i com a bon torrentí que era, va dedicar uns versos a les màximes autoritats de l'acte.

El seu fill Pasqual els va escriure amb lletra quarteta.

Quan van arribar les autoritats a la font que hi havia davant la carnisseria del tio *Pistoles*, al carrer de les Eres, entre l'enramada de flors i murta que envoltava la font i escrit en un cartó, van llegir els següents versos:

"Don Juan Bautista Valldecabres
nos visita esta fuente
por ser nuestro Diputado a Cortes
del distrito de Torrente.

Mas los vecinos muy amables
y sintiendo de corazón
gritan en toda ocasión
¡Que viva el señor Alcalde!"

Ramón Tarín

18. XIQUETS ORFES DE CARABINERS EVACUATS A ALAQUÀS

Feia uns quants mesos que havia començat la guerra i, ben aviat, els efectes devastadors es van sentir amb massius èxodes de dones i xiquets que fugien del front de combat per cercar refugi en zones menys conflictives arreu del país.

Al voltant de 1937, a l'inici del mes de gener, va arribar a Alaquàs una delegació de xiquets i xiquetes evacuats des del País Basc, que es van allotjar al nostre poble, acollint als xiquets al convent de les monges catequistes Doctrineres i les xiquetes al convent de les Oblates.

Es tractava de xiquets orfes de fills de carabiners. Al seu front van vindre dos militars republicans: El coronel Osvando Ramos, que va viure a casa de la tia Pepeta, la dona del tio Ximo *El Cuartero*, i el comandant José Angulo que va viure al costat de cal senyor rector, al carrer de la Sèquia, a la casa on va viure el metge Ricardo Martínez.

Aquests militars, responsables de la seguretat dels xiquets, van romandre al voltant de dos anys entre nosaltres. Durant aquests anys, van conviure amb la gent del poble compartint les necessitats i els problemes, dins d'un procés d'assimilació que va finalitzar amb l'estima de molts veïns.

Com les circumstàncies singulars de la guerra que es vivia eren els principals condicionaments de la manca de queviures, a les hores d'asseure's a la taula, el coronel Ramos li va demanar al tio Paco *Pistoles* que li proporcionara algun tros de carn per petit que fora. Al poc de temps, el tio Paco va comprar una vedella en un corral de València i, després d'escorxar-la, li va regalar un tros.

Entre els xiquets evacuats no tot eren infants, també hi havien xics i xiques majors de quinze anys que durant aquest període d'acollida van trobar feina. És el cas de Margarita, una xica de divuit anys molt coneguda al poble pel nom d'Ita, que va treballar d'infermera a l'hospital de Cofrents, el lloc on passaria la guerra el tio Paco *Pistoles*.

Amb l'Ita també van anar altres xiques, com Paula, Muñiz, Carme...

Durant la seua estada a l'hospital de Cofrents, l'Ita va conèixer un xic de Torís anomenat Serafín Marínez Fort, que donava classes de cultura física, tot i que en realitat era un boxejador professional amb el nom d'El Tigre de Torís.

L'Ita s'acabà casant amb aquest xic, que poc després va guanyar el Campionat d'Europa.

Aquesta és l'anècdota d'una situació injusta i dramàtica viscuda a Alaquàs per uns xiquets i xiquetes víctimes de la intolerància dels homes.

Ramón Tarín i López

19. COSTUMS POPULARS: LA CRIA DEL BOUET

Antigament a Alaquàs, quan la gent vivia en plantes baixes, hi havia el costum de criar bouets en les cases com un mitjà d'ajuda a l'economia familiar, o també per algun esdeveniment social important i concret com ara un bateig, una comunió o bé unes noces.

Per això recordem haver escoltat moltes vegades dir al pare o a la mare coses com "Amb els diners dels bouets casarem la xica" o "Amb els diners dels bouets combregarà el xic".

Com és un fet una mica allunyat en el temps, us resumim les característiques més importants de la cria dels bouets incloses dins dels elements que ara recordem:

(1) La compra del jòneg es realitzava sovint en els corrals de la Marjal, situats a València en el marge dret del riu Túria en el pas per la presó de dones, però també en l'antic escoxador. Cal dir que ara han esdevingut grups gegants de vivendes. Al camí d'En Corts també hi havia una altre corral.

El vedell del terreny, com es solia dir, s'adquiria en les vaqueries del poble, com la vaqueria de Soler de ca Panolla o del tio Pasqual Pistoles. Fins i tot es compraven a la Fira del Dijous que es celebrava al llit del Túria front a les Torres dels Serrans i al carrer d'Alboraia, magistralment descrita per Vicent Blasco Ibáñez en "La barraca".

El pagament del bouet es duia a terme per mitjà de dues modalitats: Al comptat o fiat. En el darrer cas s'estipulava una pòlissa d'assegurances que incrementava el preu inicial de la compra, per si de cas hi havia la hipotètica mort de l'animal.

(2) En el moment de la compra, el bouet tenia la voltant de tres a quatre mesos i procedia de les ramaderies d'Astúries. Es tractava d'animals apartats de les mares ben aviat perquè el seu preu al mercat resultava més accessible a la butxaca del comprador. Aquests bouets s'acabaven de criar amb *suero* (sèrum), un producte residual de l'elaboració dels formatges frescs que feien els ramaders d'ovelles d'Alaquàs i Aldaia. Nosaltres sempre el compràvem en el corral de Miguel Juan.

Cal dir que els animalets criats amb aquesta pràctica prenién per a tota la seua vida un hàbit obsessiu pel soroll del poal.

(3) La cria del bouet durava de dotze a catorze mesos, fins que l'animal assolía un pes en canal d'uns 200 quilos, sobre uns 400 en brut.

Aclarim que les cases que criaven bous a l'estable preferien el mascle a la femella per una raó elemental, car la carn de vedella en el moment de la venda tenia un preu inferior a la del vedell que, a més a més, donava més quilos de carn a la bàscula.

(4) Les malalties més freqüents que solien patir els bouets eren dues i prenién els nom col·loquial de Bavilla i Pezunya. La bavilla afectava normalment al genolls i no solia tindre remei. Els animals afectats per aquesta malaltia romanien gitats sense poder aixecar-se, per la qual cosa es sacrificaven. Encontra, la pezunya resultava una malaltia no tan perillosa i es combatia amb remeis cassolans o bé preparats a la farmàcia, aplicats entre les potes durant bastant temps.

Altra malaltia que solien patir els bouets amb relativa freqüència era l'anomenada *parà*. La *parà* no és una malaltia concreta, es tracta d'una expressió popular per anomenar l'estat d'un animal quan té una mala digestió i el menjar roman dins de l'estómac. Per això, no la podem considerar com a malaltia però sí plantejava un problema preocupant car el vedell perdia les ganes de menjar i es trobava inquiet i mancat de la natural funció de remugar. En aquest cas el remei cassolà emprat consistia en fer una bola de draps en la punta d'un pal i, una vegada remullat en una poal amb aigua i sal o

aigua i vinagre, s'introduïa la bola en la boca del bouet per refregar-la en les genives i la llengua fins que l'animal llepava el drap.

Però no sempre el remei cassolà donava resultat i calia avisar un home de València conegut pel nom del *Vaqueret*. El sistema que emprava aquest home, sense més títol que saviesa popular amb molta traça i eficàcia, consistia en arromangar-se les mànegues i clavar el braç fins al múscle per darrere de l'animal per furgar en els budells. Començava per traure boles de menjar del cos del bouet. Quan finalitzava el vedell ja estava curat. Aleshores, es seguia un règim de pinso amb coses lleugeres durant uns dies, com endívies, encisams i la preparació de tisanes de romaní, tomello, rabo de gat, camamilla, que havia de beure, a més de rebre llavats al mateix temps.

(5) Els pinsos adequats per alimentar als vedell generalment eren prou semblants, però en situacions de precarietat de menjar, com és el cas que jo he conegut, el pinso depenia de la situació del propietari o criador. Si es tractava d'una família que gaudia de terres d'horta, els solien criar amb alfals, moniato, favó, dacs o rabasses dels alfalsos vells.

Si pel contrari, es tractava d'una família modesta, com la meua, aleshores els criaven amb la brossa que creixia pels marges, les séquies o sorregats dels camps perduts, portant, a més, el feix de càrrega al llom durant tres o quatre quilòmetres.

Entre les brosses que composaven la càrrega podiem trobar la canyota, el gram, el fenàs, el serret, el blet, fins i tot el pixagós que creixia les vores del camí. La cosa no donava per més. En una època on l'economia familiar estava immersa en un marc de privacions, on el conjunt dels ingressos de tota la família no arribava més lluny del dissabte perquè el dilluns tornaven al fiat i els nostres estalvis romanien empresonats en les llibretes dels botiguers.

Ramón Tarín i López.

